
MISIUNEA INTERNAȚIONALĂ DE OBSERVARE A ALEGERILOR

Alegeri Parlamentare Anticipate, Republica Moldova – 29 iulie 2009

RAPORT PRIVIND CONSTATĂRILE ȘI CONCLUZIILE PRELIMINARE

Chișinău, 30 iulie 2009 – Misiunea Internațională de Observare a Alegerilor (MIOA) pentru alegerile parlamentare anticipate din Republica Moldova din 29 iulie este o inițiativă comună a Biroului pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (OSCE/BIDDO), Adunării Parlamentare a OSCE (AP OSCE), Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (APCE) și Parlamentului European (PE).

Evaluarea a fost făcută pentru a determina dacă alegerile s-au fost conformat angajamentelor OSCE și ale Consiliului Europei pentru alegeri democratice, precum și cu legislația Republicii Moldova. Această declarație cu privire la constatările și concluziile preliminare este elaborată înainte de finalizarea procesului electoral. Evaluarea finală a alegerilor va depinde parțial de desfășurarea etapelor rămase ale procesului electoral, inclusiv totalizarea și anunțarea rezultatelor și pronunțarea asupra posibilelor contestații după ziua alegerilor. OSCE/BIDDO va publica un raport final cuprinzător, care va include și recomandări pentru eventuale îmbunătățiri, aproximativ opt săptămâni după finalizarea procesului electoral. Delegația APCE va prezenta raportul său în cadrul următoarei sesiuni plenare a Adunării în Strasbourg.

Instituțiile reprezentate în MIOA țin să mulțumească autorităților din Moldova pentru cooperare și sunt gata să continue susținerea desfășurării alegerilor democratice.

CONCLUZII PRELIMINARE

Alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 din Moldova au fost în general bine administrate, permițând competiția partidelor politice care reprezintă o pluralitate de opinii. Au fost îndeplinite multe angajamente ale OSCE și ale Consiliului Europei; cu toate acestea, mediul de desfășurare a campaniei a fost afectat negativ de intimidare subtilă și tratament preferențial în reflectarea în mijloacele de informare în masă. Procesul electoral a subliniat necesitatea continuării reformelor democratice pentru restabilirea încrederii publice.

Ziua alegerilor a fost bine organizată și calmă, observatorii MIOA apreciind procedurile electorale ca fiind extrem de pozitive. În general comisiile electorale au respectat procedurile legale. Neajunsurile remarcate de observatori pe parcursul votării s-au referit în primul rând la listele electorale, cu înscrieri fără numere de identificare și plângeri din partea alegătorilor privind înregistrarea altor persoane la adresele lor. Deși numărarea a fost apreciat ca în general pozitivă, unele comisii electorale au întâmpinat dificultăți în completarea proceselor-verbale cu privire la rezultate, iar aproape jumătate nu au afișat procesele-verbale pentru atenția publicului. În timp ce prelucrarea rezultatelor în consiliile electorale de circumscripție a fost în general ordonată, un șir de birouri electorale ale secțiilor de votare au trebuit să introducă corectări în procesele verbale și să efectueze renumărarea voturilor. Prelucrarea electronică a datelor a funcționat bine și a permis o publicare rapidă a rezultatelor preliminare.

Mediul de desfășurare a campaniei a fost unul tensionat urmare a evenimentelor din 7 aprilie din Chișinău, când au izbucnit violențe pe parcursul demonstrațiilor împotriva presupuselor fraude comise la votarea din 5 aprilie. Partidele politice au folosit des aceste

evenimente în campaniile lor pentru a da vina unul pe altul pentru izbucnirea violențelor în timpul demonstrațiilor. Atmosfera campaniei a fost foarte polarizată și au exostat antagonisme severe între opoziție și partidul de guvernământ, autoritățile utilizând metode de presiune subtilă și intimidare ilicită pentru a controla mediul de desfășurare a campaniei.

În general, candidații au putut să desfășoare campania electorală pe întreg teritoriul țării, deși au fost cazuri de subminare a întrunirilor opoziției. Utilizarea abuzivă a resurselor administrative de către unele partide politice și autorități locale a avut un efect negativ asupra egalității oportunităților de desfășurare a campaniei. Observatorii au confirmat câteva cazuri de desfășurare a campaniei de către partidul de guvernământ, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), în instituții publice, în care funcționarii publici au fost așteptați să participe la aceste evenimente. Administrațiile locale, controlate fie de partidul de guvernământ, fie de opoziție, au folosit în unele cazuri ziare finanțate din fonduri publice pentru a contribui la campaniile lor electorale. Astfel de practici nu au contribuit la consolidarea încrederii publice în corectitudinea procesului electoral.

Mass-media a oferit alegătorilor posibilitatea de a primi informație despre concurenții electorali cheie, în mare parte prin intermediul dezbaterilor gratuite între candidați și a publicității. Mijloacele publice de informare în masă au respectat în general prevederile legale care interzic tratamentul privilegiat al candidaților care dețin funcții oficiale. Cu toate acestea, principalele posturi de televiziune, inclusiv postul public *Moldova 1*, nu au reușit să ofere informație imparțială și echilibrată în programele sale de actualități, favorizând PCRM atât din punct de vedere al timpului, cât și al tonalității.

Administrația electorală a funcționat transparent, partidele politice, instituțiile media și societatea civilă bucurându-se de acces liber la activitatea acesteia. Comisia Electorală Centrală (CEC) a administrat alegerile de o manieră în general profesională, în pofida termenelor electorale mai restrânse. Oricum, consiliile electorale de circumscripție (CC) uneori au eșuat să aplice instrucțiunile CEC la timp și într-o manieră consistentă.

În pofida unor eforturi ale administrației electorale de a îmbunătăți calitatea listelor electorale, înregistrarea alegătorilor a fost lipsită de uniformitate și un cadru juridic adecvat. Compilarea listelor electorale a variat considerabil în autoritățile publice locale și deseori listele electorale nu erau expuse atenției publicului în timp oportun sau nu au fost expuse deloc.

Cadrul juridic oferă o bază în general adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice, deși mai sunt necesare îmbunătățiri. Cu puțin timp înainte de alegeri, pragul electoral pentru reprezentarea partidelor în Parlament a fost redus de la șase la cinci procente, iar prezența minimă la urne pentru ca alegerile să fie considerate valabile a fost micșorată la o treime din alegătorii înregistrați. Acestea au reflectat parțial recomandările anterioare ale OSCE/BIDD0 și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei.

Au fost remarcate următoarele aspecte pozitive suplimentare ale procesului electoral:

- Înregistrarea candidaților a fost una inclusivă și a oferit alegătorilor o alegere veritabilă;
- Pe parcursul perioadei campaniei electorale Comisia Electorală Centrală a manifestat sârguință în privința luării deciziilor cu privire la contestații într-o manieră rapidă;

- Finanțarea campaniei a fost transparentă și cerințele cu privire la publicitatea datelor au fost în general respectate; și
- CEC a desfășurat o campanie de educare a alegătorilor, inclusiv prin spoturi televizate.

Cu toate acestea, persistă următoarele aspecte de îngrijorare:

- Crearea registrului electoral electronic centralizat, prevăzut de legea relevantă, a fost amânată. Introducerea acestui registru ar fi putut facilita compilarea listelor electorale și îmbunătăți calitatea acestora;
- Legislația continuă să interzică formarea alianțelor preelectorale, ceea ce creează obstacole suplimentare la reprezentarea partidelor politice în Parlament;
- Codul Electoral interzice candidaților cu cetățenie multiplă să ocupe funcții de deputați dacă sunt aleși, doar cu excepția cazului în care ei renunță la celelalte cetățenii;
- Au fost confirmate cazuri de intervenție administrativă în campania electorală și intimidare a candidaților și alegătorilor de către poliție;
- Consiliul Coordonator al Audiovizualului (CCA) nu a reușit să aplice legislația care prevede reflectarea imparțială a campaniei în mijloacele de informare în masă și nu a întreprins acțiuni pe marginea contestațiilor legate de mass-media, parțial din cauza unei prevederi contradictorii din Regulamentul CEC privind mass-media;
- Procedurile de depunere a contestațiilor și de apel nu au fost clar definite și rămân a fi cauza confuziilor și potențialelor conflicte; și
- Dreptul la replică al concurenților nu a fost respectat întotdeauna de către instituțiile mass-media într-un mod just și corect.

La fel ca și la alegerile anterioare, votarea nu a avut loc pe teritoriul care începând cu 1992 este sub controlul *de facto* al autorităților transnistrene. În Corjova, o localitate disputată de pe malul de est, votarea a fost prevenită de grupuri aparent organizate.

CONSTATĂRI PRELIMINARE

Context

Alegerile parlamentare anticipate din 29 iulie 2009 au fost declanșate de eșuarea Parlamentului de a alege noul Președinte în două încercări. Nici unul din cele patru partide politice care au intrat în Parlament urmare a alegerilor din 5 aprilie nu a obținut majoritatea de trei cincimi (cel puțin 61 voturi) necesare pentru alegerea noului Președinte.¹ Ulterior Parlamentul a fost dizolvat și pe 15 iunie Președintele a anunțat data alegerilor parlamentare anticipate.² La ultimele alegeri, din 101 locuri partidul de guvernământ, Partidul Comuniștilor din Republica Moldova a obținut 60 mandate, Partidul Liberal (PL) 15 mandate, Partidul Liberal Democrat din Moldova (PLDM) 15 mandate și Alianța „Moldova Noastră” (AMN) 11 mandate.

MIOA, creată pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie, la fel o inițiativă comună a OSCE/BIDDO, AP OSCE, APCE și EP, a conchis că, deși au fost respectate multe

¹ Președintele actual Vladimir Voronin a fost ales pentru al doilea termen pe 4 aprilie 2005 și mandatul său ar fi trebuit să expire pe 7 aprilie 2009.

² Pentru prima data alegerile vor avea loc miercuri; această zi este declarată oficial zi de odihnă în Moldova.

angajamente ale OSCE și Consiliului Europei, mai erau necesare îmbunătățiri ulterioare pentru a asigura un proces electoral fără intervenții administrative inoportune și pentru a spori încrederea publică. Evoluțiile de după ziua alegerilor au dezvăluit alte neajunsuri, care au pus sub semnul întrebării unele angajamente OSCE, în special nerespectarea procedurii necesare în examinarea contestațiilor cu privire la iregularitățile și deficiențele pretinse în compilarea listelor electorale, depuse de către partidele politice de opoziție.³

Cadrul juridic

Parlamentul Republicii Moldova este ales în cadrul unei circumscripții naționale unice prin reprezentare proporțională în baza listelor închise de partid.

Cadrul juridic pentru desfășurarea alegerilor cuprinde Constituția, Codul Electoral, legi organice cu privire la instanțele de judecată și regulamente și hotărâri ale CEC. Legea cu privire la partidele politice și Legea cu privire la întruniri sunt de asemenea aplicabile. Cadrul juridic oferă o bază în general adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice; oricum, mai sunt necesare îmbunătățiri ulterioare.⁴ Codul Electoral în continuare duce lipsă de claritate în anumite domenii și permite suprapunerea jurisdicției instanțelor de judecată și a comisiilor electorale.⁵ Procedurile contestațiilor și apelurilor nu au fost clar definite și rămân a fi o cauză a confuziilor și potențialelor conflicte.

Cele mai recente modificări operate în Codul Electoral, introduse în iunie 2009, au luat în considerare doar parțial recomandările anterioare ale OSCE/BIDDO și Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei. Pragul electoral pentru reprezentarea partidelor în Parlament a fost micșorat de la șase la cinci procente⁶, iar cerința prezenței minime la urne pentru ca alegerile să fie considerate valabile a fost redusă de la jumătate la o treime de alegători înregistrați.⁷

Codul încă mai conține interzicerea formării coalițiilor preelectorale, ceea ce creează obstacole adiționale pentru reprezentarea partidelor politice în parlament. Mai mult ca atât, Codul interzice candidaților cu cetățenie multiplă să ocupe funcția de deputat dacă sunt aleși, cu excepția cazului în care ei renunță la celelalte cetățenii.

Administrarea alegerilor

Alegerile au fost administrate de o administrație electorală de trei nivele, compusă din CEC, 35 consilii electorale de circumscripție (CC)⁸ și 1.986 birouri electorale ale secțiilor de votare (BSV). Principiile de formare ale organelor electorale, după cum este stipulat în

³ A se vedea Raportul cu privire la constatările și concluziile preliminare ale MIOA, www.osce.org/documents/odihr/2009/04/37141_en.pdf, și Raportul final al OSCE/BIDDO cu privire la Alegerile Parlamentare din 5 aprilie, www.osce.org/documents/odihr/2009/06/38185_en.pdf.

⁴ A se vedea Opinia comună a OSCE/BIDDO și a Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei cu privire la Codul Electoral al Republicii Moldova, din 23 octombrie 2008, www.osce.org/documents/odihr/2008/10/34561_en.pdf, precum și analizele juridice ale proiectelor Legii privind partidele politice și Legii privind întrunirile la www.legislationline.org/documents/id/1953 și www.legislationline.org/countries/country/14.

⁵ A se vedea Raportul final al OSCE/BIDDO cu privire la Alegerile Parlamentare din 5 aprilie, recomandările 23-25.

⁶ Pragul electoral de 3% pentru candidații independenți pentru a deveni deputat în parlament a fost menținut.

⁷ Dacă cerința prezenței minime la urne pentru validarea alegerilor nu este îndeplinită, alegerile vor fi declarate nule și alegerile repetate vor avea loc în 14 zile, fără cerință de prezență minimă.

⁸ CC în Bender și Tiraspol nu au fost create.

Articolele 27 și 29 ale Codului Electoral, au rămas aceleași ca și pentru alegerile parlamentare din 5 aprilie.⁹ Oricum, reprezentarea partidelor politice în CC și BSV s-a schimbat pentru a reflecta componența Parlamentului nou ales.¹⁰ BSV au avut mai mulți reprezentanți ai partidelor de opoziție comparativ cu alegerile din 5 aprilie.¹¹ Concurenții electorali au avut dreptul să numească câte un reprezentant fără drept de vot la fiecare nivel al administrației electorale.

Termenul electoral pentru desfășurarea acestor alegeri parlamentare anticipate a fost mai scurt decât cel standard de 60 zile. Întrucât alegerile au fost anunțate cu doar 44 zile înainte de ziua alegerilor, toate termenele electorale au fost reduse cu o pătrime.

Toate hotărârile adoptate de CEC pentru pregătirea alegerilor din 5 aprilie au fost aplicabile pe parcursul acestor alegeri, cu excepția celor care au expirat sau au fost modificate de instanța de judecată. CEC a modificat reglementările cu privire la activitatea BSV, stipulând că listele electorale suplimentare vor fi compilate doar de către secretarul BSV respectiv și că fiecare membru BSV va primi o parte din lista electorală de care se va ocupa exclusiv și pe care o va semna la sfârșitul votării.¹² În plus, pe 21 iulie CEC a emis instrucțiuni detaliate cu privire la procedura de vot cu urna mobilă.

În general, CEC a funcționat de o manieră profesională și transparentă. Cu asistența donatorilor străini CEC a creat un sistem pentru transmiterea rezultatelor preliminare de la CC pentru a grăbi anunțarea și publicarea acestora în noaptea de alegeri. Consiliile electorale de circumscripție nu au reușit în unele cazuri să aplice instrucțiunile CEC la timp și într-un mod consistent; cu toate acestea, nu toate instrucțiunile CEC au fost suficient de detaliate și clare.

Abia spre sfârșitul procesului, CEC a desfășurat o instruire de o zi pentru conducătorii CC și o instruire separată pentru personalul TI din CC. Apoi CC au instruit membrii BSV și le-au distribuit materialele electorale, o instruire video și un manual al colaboratorului secției de votare.¹³ CEC a desfășurat și o campanie de educare a alegătorilor cu spoturi televizate care au explicat drepturile alegătorilor și procedurile electorale.

Alegătorii cu reședința în regiunea transnistreană au putut vota în 11 secții de votare destinate special¹⁴, unde ei au fost incluși în listele electorale suplimentare. Treizeci și trei de secții de votare au fost deschise în ambasadele și oficiile consulare ale Republicii Moldova pentru circa 17.500 alegători înregistrați pentru votul din afara țării.

⁹ A se vedea Secția Administrația alegerilor a Raportului final al OSCE/BIDDO cu privire la alegerile parlamentare din 5 aprilie.

¹⁰ În CC, din nouă membri numiți de partidele politice parlamentare PCRM a numit 6 membri, PL, PLDM și AMN a numit câte 1 membru fiecare. În BSV formate din 11, 9 sau 7 membri PCRM a obținut 5, 3 sau 2 locuri respectiv; PLDM și PL – câte 1 loc în fiecare și AMN - 1 loc doar în BSV formate din 11 și 9 membri.

¹¹ Oricum, în unele regiuni ca Găgăuzia unele partide nu au reușit să-și numească reprezentanți în BSV și locurile vacante au fost suplinite de persoanele numite de consiliile locale.

¹² Hotărârea CEC nr. 2585 din 18 iunie 2009, care completează Art. 67 și Hotărârea nr. 2640 din 23 iunie 2009, completează Art. 53 și 66 din Regulamentul cu privire la activitatea BSV, Ghidul pentru membrii CC și BSV.

¹³ Materialele de instruire au fost elaborate în cooperare cu Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale (IFES).

¹⁴ Patru din acestea au deservit exclusiv alegători din Transnistria.

Înregistrarea alegătorilor

Codul Electoral prevede că listele electorale sunt compilate de către autoritățile executive locale și CEC este unicul organ responsabil de supravegherea procesului de compilare. De regulă, listele electorale de la alegerile din 5 aprilie au fost utilizate ca bază, cu înregistrările relevante din listele suplimentare incluse în listele electorale de bază.¹⁵ În plus, Ministerul Dezvoltării Informaționale, care administrează Registrul de Stat al Populației, a oferit CEC informația actualizată privind cetățenii decedați și alegătorii care au împlinit 18 ani sau și-au schimbat reședința după alegerile din 5 aprilie. Pe 29 iulie CEC a anunțat că circa 2,6 milioane alegători sunt eligibili pentru participare la alegeri.

Întrucât listele electorale au reprezentat una din cele mai discutabile chestiuni după alegerile din 5 aprilie, CEC a elaborat un proiect pilot menit să creeze o bază de date națională a listelor electorale, care ar permite o analiză centralizată a listelor în privința înscrierilor multiple și altor erori. Inițial autoritățile locale au fost rugate să trimită o copie electronică a listelor electorale respective la CEC până pe data de 6 iulie, care ulterior a fost extinsă până la 11 iulie. Până la 27 iulie, listele alegătorilor din 83 secții de votare încă nu erau procesate.¹⁶ Conform termenelor restrânse, autoritățile locale au fost obligate să prezinte listele electorale la BSV până pe 14 iulie.

Din cauza constrângerilor financiare, CEC a fost astfel incapabil să creeze un registru electoral electronic centralizat, după cum este prevăzut în Legea din 2008 cu privire la Concepția sistemului informațional automatizat „Alegeri”. Introducerea acestui registru ar fi putut facilita compilarea listelor electorale și îmbunătăți calitatea acestora.

Contrar cerințelor legale, majoritatea secțiilor de votare vizitate pe parcursul a două săptămâni înainte de alegeri nu erau funcționale și nu au afișat listele electorale pentru verificare. Interesul cetățenilor în verificarea listelor electorale pare să fi fost limitat. Trei organizații neguvernamentale au monitorizat compilarea listelor electorale și constatările lor au confirmat lipsa unor proceduri uniforme.¹⁷

Pe lângă listele electorale de bază, listele electorale suplimentare au fost compilate de BSV în ziua alegerilor pentru a include *inter alia* alegătorii care din greșeală nu au fost incluși în listele de bază, cei fără reședință înregistrată, alegătorii cu CDV, cei din spitale și instituțiile de detenție temporară, precum și alegătorii din Transnistria.

Mediul de desfășurare a campaniei electorale

În cursa electorală au intrat opt partide politice ale căror liste au fost înregistrate de CEC într-un proces inclusiv.¹⁸ Înregistrarea a doi candidați independenți a fost respinsă din cauza documentației incomplete.¹⁹ Două partide politice, Partidul Național Liberal (PNL) și

¹⁵ Practica a fost diferită. Spre exemplu, în Dondușeni compilarea listelor electorale a fost făcută de la zero, iar în Orhei listele suplimentare de la alegerile din 5 aprilie nu au fost disponibile.

¹⁶ Inițial CEC a distribuit un fișier MS Excel pentru a fi utilizat de autoritățile locale în compilarea listelor electorale, care ulterior a fost înlocuit cu un fișier MS Word. Nu toate autoritățile locale au știut despre această schimbare, ceea ce a dus la faptul că CEC a primit datele în formate diferite.

¹⁷ Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova, Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova IDOM și Infonet.

¹⁸ Partidele au fost prezentate pe buletinul de vot în ordinea următoare: PCRM, PPCD, AMN, PL, PLDM, PDM, PSD și PEMAVE.

¹⁹ Înregistrarea candidaților independenți a fost condiționată de prezentarea a cel puțin 2.000 semnături valabile ale susținătorilor.

Acțiunea Mișcarea Europeană (MAE), precum și un candidat independent s-au retras din cursă.

Partidele au avut voie să înceapă campania electorală după înregistrarea listelor lor la CEC. Campania a avut un start încet, dar a luat amploare spre sfârșit. Cele mai vizibile campanii electorale cu întruniri, deși mici, și afișarea panourilor au fost desfășurate de PCRM, PLDM, PL și Partidul Democrat din Moldova (PDM). În plus, partidele au utilizat agitația electorală de la ușă la ușă și au plasat postere. În timp ce campaniile electorale ale Partidului Popular Creștin Democrat (PPCD) și AMN au fost mai puțin intensive, Alianța Verde (PEMAVE) și Partidul Social Democrat (PSD) au fost abia vizibile în campanie, conform declarațiilor, din cauza unei lipse de fonduri.

Atmosfera campaniei a fost una tensionată în mare parte datorită acuzațiilor reciproce dintre partidul de guvernământ și opoziție cu privire la izbucnirea violenței în timpul demonstrațiilor din aprilie. În cadrul evenimentelor electorale din întreaga țară PCRM a arătat filmul „Atac asupra Moldovei” care prezintă partidele de opoziție, cu careva participare străină, drept organizatori ai evenimentelor din 7 aprilie. În mod similar, pe parcursul evenimentelor lor electorale, PLDM, AMN și PL au folosit reportaje care arată evenimentele ca fiind instigate de PCRM.²⁰ Unicul partid care a chemat deschis la încetarea acestor dispute a fost PDM, condus de președinte nou ales, care a fost o figură proeminentă în PCRM și care a părăsit PCRM în iunie 2009.²¹

MOA OSCE/BIDDO a primit numeroase rapoarte cu privire la folosirea abuzivă a resurselor administrative pe parcursul campaniei. OTL ai OSCE/BIDDO au observat direct astfel de cazuri în Edineț, Orhei, Cahul și Chișinău, unde evenimentele de campanie electorală ale PCRM au avut loc în întreprinderi de stat, cum ar fi Întreprinderea Calea Ferată din Moldova, Moldtelecom și Banca de Economii, angajații din aceste instituții fiind așteptați să participe. Pe parcursul acestor evenimente, a fost arătat filmul „Atac asupra Moldovei”. Într-un alt caz confirmat de observatorii MOA OSCE/BIDDO în Nisporeni, persoanele care implementau un program de asistență socială din numele Ministerului Sănătății au distribuit gratuit medicamente, în același timp făcând agitație pentru PCRM.

Trei contestații electorale au fost depuse în privința unui pliant distribuit la sfârșitul lunii iulie de *Poșta Moldovei*, compania poștală de stat, care a inclus informații cu privire la serviciile poștale, calendarul creștin ortodox și cuvintele „Nr. 1” și „Alege” imprimate pe prima pagină. Deși compania neagă orice legătură a acestui material cu alegerile, producerea și distribuirea în masă a acestor pamflete în ajunul alegerilor a fost perceput de mulți alegători și candidați drept agitație pentru PCRM, care ocupă prima poziție pe buletinul de vot. Pe 28 iulie Curtea de Apel Chișinău a pronunțat o hotărâre prin care a calificat acest pliant drept material de campanie electorală. Pe 29 iulie Curtea Supremă de Justiție a anulat această hotărâre.

Cazuri de intimidare a alegătorilor și candidaților au fost confirmate de MOA OSCE/BIDDO, cum ar fi întreruperea întrunirilor partidelor de opoziție de către provocatori în cel puțin trei localități,²² un caz în care un susținător al PDM a fost interogat de primar în prezența poliției după ce a plasat un afiș PDM,²³ și, similar unui incident petrecut în timpul

²⁰ Nici unul din aceste filme nu a fost considerat material de campanie electorală și au fost declarate ca fiind produse în „scopuri educaționale”.

²¹ Ulterior, circa 30 membri PCRM au părăsit partidul pentru a trece la PDM.

²² Aceste persoane au fost direct legate de PCRM.

²³ Într-un sat din raionul Dondușeni.

alegerilor din 5 aprilie, un incendiu la intrarea în sediul PL din Orhei, în privința căruia la moment se desfășoară ancheta penală.

În general, neajunsurile observate pe parcursul campaniei nu au fost în conformitate cu paragrafele 5.4 și 7.7 ale Documentului OSCE de la Copenhaga din 1990 care prevăd *inter alia* o separare clară între partidele politice și că mediul de desfășurare a campaniei trebuie să fie fără intimidări.

Conform raportului financiar publicat de CEC pe 20 iulie, concurenții au acumulat colectiv suma totală de 10,4 milioane lei pentru desfășurarea campaniei electorale, dintre care cele mai mari sume au fost cheltuite de PDM (3,14 mln. lei) și PCRM (2,26 mln. lei) și cea mai mică sumă – de PL (61.000 lei). În general partidele politice s-au conformat cerințelor legale de prezentare la CEC a rapoartelor financiare privind campania electorală, deși au avut loc și unele întârzieri minore la prezentarea acestor rapoarte.

Mass-media

Codul electoral, Codul Audiovizualului și Regulamentul CEC privind reflectarea campaniei electorale în mijloacele de informare în masă, adoptat la 23 iunie, constituie cadrul juridic pentru reflectarea campaniei electorale în mass-media. Constatările monitorizării mass-media de către MOA OSCE/BIDDO au arătat că majoritatea instituțiilor media monitorizate, inclusiv compania publică *Teleradio Moldova* (TRM), au respectat în general prevederile legale care interzic tratamentul privilegiat al candidaților electorali care dețin funcții oficiale. Deși majoritatea instituțiilor mass-media au depus un efort pentru a prezenta reportaje despre activitățile tuturor partidelor politice concurente, au fost observate diferențe evidente, atât în privința cantității, cât și a tonalității reflectării. Dreptul la replică al concurenților nu a fost întotdeauna respectat de instituțiile mass-media.

Trei posturi de televiziune au acoperire națională, inclusiv televiziunea publică *Moldova 1*, care în multe regiuni ale țării este sursa primară de informație. În programele sale de actualități, *Moldova 1* a eșuat să ofere o reflectare imparțială și echilibrată. Postul a dedicat cea mai mare parte a știrilor relevante PCRM, care a acumulat până la 21% de informație predominant pozitivă și neutră. A urmat PLDM cu 13% și PL cu 9%.²⁴ Reflectarea AMN, PD, PL și PLDM a fost în mare parte neutră sau negativă. În același fel, *Radio Moldova*, post al companiei TRM, în reportajele sale de știri a manifestat preferință pentru PCRM, atât în sens de cantitate, cât și de tonalitate, cu 22% de reflectare preponderent neutră și pozitivă. Celelalte partide au obținut mai puțin de 10% de reflectare fiecare, în mare parte în tonalitate neutră.

Pe lângă știri, instituțiile publice de informare în masă au respectat cerințele legale în privința publicității cu plată și alocarea timpului de antenă gratuit sub forma dezbaterilor. Deși majoritatea posturilor private monitorizate au lansat dezbaterile electorale după termenul limită pentru înregistrarea candidaților (12 iulie), CEC a obligat TRM să înceapă organizarea dezbaterilor deja pe 8 iulie.²⁵

Postul privat cu acoperire națională, *NIT*, în știrile sale a arătat o preferință clară pentru PCRM, care a obținut 36% de reflectare relevantă în mare parte în tonalități exclusive sau

²⁴ Alte partide au obținut: AMN – 7%, PPCD – 6%, PDM – 5%, PSD – 5% și PEMAVE – 1%.

²⁵ Doi concurenți electorali, PEMAVE și MAE, înregistrați după lansarea dezbaterilor (pe 9 iulie) au fost compensați cu timp de antenă gratuit.

neutre. Cantitatea de timp acordată celorlalți concurenți a fost semnificativ mai mică.²⁶ Majoritatea au fost reflectați într-o manieră distorsionată sau negativă (PD, AMN, PL, PLDM), iar dreptul lor la replică în general nu a fost respectat. *Prime TV*, al treilea post cu acoperire națională, a decis să nu reflecte deloc campania electorală.

Printre posturile care nu au acoperire națională, postul privat *N4* a oferit reflectare preferențială în favoarea PCRM. Inițial *EU TV* a oferit mai degrabă știri echilibrate. Oricum, decizia *EU TV* de a evita reflectarea PLDM și AMN, drept răspuns la retragerea acestora din dezbaterile organizate de acest post, contrazice cerințele de reflectare egală. *Pro TV*²⁷ și *TV 7*, posturi cu acoperire mai limitată, au oferit spectatorilor săi reportaje de știri mai echilibrate.

Conform Codului Audiovizualului, Consiliul Coordonator al Audiovizualului este autoritatea competentă să asigure printre altele că „mijloacele de informare în masă reflectă alegerile într-un mod exact, echilibrat și imparțial” și să aplice sancțiuni dacă e necesar. Cu toate acestea obligațiunile CCA conform Codului Audiovizualului au fost estompate de Regulamentul cu privire la mass-media adoptat de CEC, care prevede că litigiile legate de mass-media vor fi soluționate de instanțele de judecată. Având în vedere astfel de ambiguități în cadrul de reglementare, CCA a decis să nu întreprindă acțiuni cu privire la contestațiile legate de media remise de către CEC²⁸ sau a referit contestatarii la instanțele de judecată.²⁹ CCA a emis două comunicate de presă³⁰ de natură generală și consultativă prin care amintește radiodifuzorilor obligațiunile lor, iar la ședința din 23 iulie a adoptat o hotărâre de natură similară. În general, CCA a eșuat să supravegheze în modul convenit și să aplice cerințele legale cu privire la reflectarea imparțială în mass-media.

Într-un caz care a implicat postul local *TV2 Comrat* din Găgăuzia, deținut de un reprezentant în CC Găgăuzia, CCA a depus contestația la contenciosul administrativ din Comrat împotriva legalității licenței de radiodifuzare a postului *TV2 Comrat* eliberată de autoritățile din Găgăuzia.³¹ CCA a argumentat că doar autoritățile centrale au dreptul să emită licențe de radiodifuzare în Moldova.

Contestații

Procesul de contestații și apeluri a fost deschis și transparent la nivelul CEC și al instanțelor de judecată. În general CEC și-a îndeplinit sarcinile în privința examinării contestațiilor și pronunțării hotărârilor pe marginea lor în timp oportun. Hotărârile CEC cu privire la contestații au fost bine argumentate și par să respecte legea. CEC a dus un registru de contestații actualizat regulat și hotărârile sale au fost publicate pe pagina web pe parcursul a 24 ore de la pronunțare. Cu toate acestea, la fel ca și la alegerile din 5 aprilie, CEC a continuat să răspundă la numeroase contestații printr-o scrisoare în loc să emită o hotărâre, prin aceasta refuzând contestatarului posibilitatea de atac.³²

²⁶ Al doilea cel mai prezentat partid a fost PLDM cu 10%, în timp ce alții au obținut mai puțin de 8%.

²⁷ Postul privat *Pro TV*, perceput dreptul una din puținele surse care oferit diferite puncte de vedere, a trebuit să participe la un tender pentru prelungirea licenței sale în luna mai 2009. Pe data de 10 iunie CCA a decis să amâne toate tenderile până după alegerile electorale anticipate.

²⁸ În cel puțin trei cazuri CEC a decis (hotărârile nr. 2742, 2769, 2770) să remită contestațiile la CCA.

²⁹ AMN pe 7 și 8 iulie.

³⁰ Pe 13 și 16 iulie.

³¹ Autoritățile din Găgăuzia au acordat licența pentru radiodifuziune în 2002 și au reînnoit-o pe 17 iunie 2009.

³² A se vedea Raportul final al MOA OSCE/BIDDO cu privire la alegerile parlamentare din 5 aprilie, p. 15.

Ședințele CEC cu privire la contestații au fost uneori neorganizate și au dus la argumente între membrii CEC de la diferite partide, parțial din cauza lipsei unor reguli și proceduri scrise. În plus, procedura de contestații a fost împiedicată de jurisdicția dublă a instanțelor de judecată și organelor electorale.³³ În toate cazurile cu o singură excepție CEC a evitat să ia hotărâri pe marginea contestațiilor referitoare la conținutul defăimător și lipsit de etică al materialelor campaniei electorale, declarând că aceste cazuri sunt de competența instanțelor de judecată conform Articolului 16 al Codului Civil.

Peste 90% de contestații la CEC au fost depuse de partidele politice. Majoritatea se refereau la mass-media, în special dreptul la replică sau lipsa mențiunii cerute de lege că materialul electoral a fost achitat din fondul electoral.

Administrația electorală la nivel de raion s-a ocupat preponderent de contestațiile legate de distrugerea panourilor și afișelor, cazuri de acuzații de folosire abuzivă a resurselor administrative legate de arătarea filmului „Atac asupra Moldovei” angajaților din instituțiile publice în timpul orelor de lucru, intervenții în campania electorală din partea autorităților locale și a poliției și întreruperea întrunirilor de către provocatori sau poliție. CC s-au ocupat de contestații într-un mod inconsistent.

Până la 28 iulie, Curtea Supremă de Justiție a examinat 29 de apeluri depuse în privința hotărârilor CEC legate de contestații privind mass-media, păstrarea datelor electorale în judecătoria și modul în care denumirile partidelor politice sunt prezentate în buletinul de vot. Chestiunea privind votarea de către studenți a fost subiect al hotărârii pronunțate de Curtea Supremă de Justiție. AMN și PL au atacat refuzul CEC de a facilita votare studenților, prin acordarea permisiunii de a vota la locul reședinței lor temporare sau permanente. Curtea Supremă a respins cererea declarând că în această privință Codul Electoral este destul de clar.

Au fost 21 cazuri de contravenții administrative cercetate de Ministerul de Interne până la 25 iulie. Majoritatea cazurilor s-au referit la plasarea afișelor electorale în locuri neautorizate și distrugerea afișelor și panourilor.

Participarea femeilor și a minorităților naționale

Majoritatea partidelor politice nu au abordat aspecte legate de femei și egalitatea de gender în platformele campaniilor lor electorale. Femeile reprezintă 29,6% din numărul total de candidați; oricum, în general ele au fost mai puțin prezente printre primele poziții pe listele de candidați.

Deși femeile au fost în general bine reprezentate la nivelele inferioare ale administrației electorale, ele au fost subreprezentate în poziții de conducere la toate nivelele. Din cei nouă membri CEC doar unul, vice-președintele, este femeie. Unsprezece din 35 CC sunt conduse de femei. Femeile sunt vice-președinți în 11 CC și secretari în 23.

Chestiunile referitoare la minoritățile naționale nu au jucat un rol proeminent în campania electorală, dar au fost parte a controversei dintre PCRM și opoziție cu privire la așa aspecte ca statalitatea moldovenească, identitatea națională și patriotismul. Informația oficială, materialele electorale ale partidelor și buletinele de vot au fost oferite atât în limba de stat, cât și în limba rusă. Reprezentanții minorității găgăuze și-au exprimat preocuparea că

³³ *Ibid*, p. 30, recomandarea 24.

punctele lor de vedere nu au fost luate în considerare în capitală. Deși CEC nu a pus la dispoziție date oficiale privind apartenența etnică a candidaților, se pare că mai multe partide au inclus reprezentanți ai minorităților naționale în listele lor de candidați.

Observatori electorali

Transparența alegerilor a fost în continuare sporită de accesul liber al observatorilor partidelor politice, care s-au implicat activ în monitorizarea procesului electoral, în special în ziua alegerilor. Codul Electoral de asemenea prevede posibilitatea observării alegerilor de către organizațiile neguvernamentale internaționale și locale, precum și de către reprezentanții concurenților electorali. În general CEC a acreditat 2.670 observatori locali neguvernamentali și 488 observatori internaționali.

În cadrul Coaliției Civice pentru Alegeri Libere și Corecte – Coaliția 2009, Liga pentru Apărarea Drepturilor Omului din Moldova (LADOM) a trimis 4 coordonatori regionali, 62 OLT și circa 2.000 OTS pentru observarea alegerilor. De asemenea LADOM a implementat un proiect de monitorizare a listelor electorale și a efectuat o verificare rapidă și numărare paralelă a voturilor în ziua alegerilor. Alt ONG, Institutul pentru Drepturile Omului din Moldova (IDOM) a monitorizat compilarea listelor electorale cu circa 60 observatori în două municipii și 8 raioane³⁴.

Rețeaua Europeană a Organizațiilor de Monitorizare a Alegerilor (ENEMO), o coaliție de 18 organizații civice din Europa centrală și de est și Asia centrală, a intenționat să observe alegerile cu circa 140 observatori. Cu toate acestea, întrucât ENEMO nu a primit toate acreditările solicitate pentru observatori și întâmpinând dificultăți cu amplasarea misiunii sale, organizația a decis ulterior să-și anuleze observarea.

Ziua alegerilor

Ziua alegerilor a fost bine organizată și calmă.³⁵ MIOA au observat deschiderea în 102, votarea în 1.123, numărarea în 98 secții de votare și totalizarea în 29 CC. Deschiderea secțiilor de votare a fost evaluată pozitiv de observatori. Procedurile generale de votare au fost desfășurate în conformitate cu Codul Electoral și reglementările CEC.

Deși observatorii au apreciat votarea ca bună sau foarte bună în 97% din observări, au fost notate unele probleme procedurale. În 6% din secțiile de votare, Secretarul BSV nu a fost unica persoană care s-a ocupat de lista electorală suplimentară. Urnele de vot nu au fost sigilate în modul convenit în 3% de secții de votare. Secretul votării nu a fost respectat în 4% din secțiile de votare observate, inclusiv în timpul votării cu urna mobilă, iar votarea cu familia a fost remarcată în 4% din secțiile de votare observate.

Observatorii MIOA au raportat probleme legate de calitatea listelor electorale. În Soroca, Fălești, Sîngerei și alte regiuni, între 5 și 20 procente de înscrieri în listele electorale nu au inclus numerele de identificare ale alegătorilor. În plus, într-un șir de BSV, alegătorii s-au plâns că alte persoane au fost înregistrate pe adresele lor. În unele cazuri aceasta a dus la

³⁴ Proiectul IDOM cuprinde municipiile Chișinău și Bălți și raioanele Cahul, Drochia, Dubăsari, Taraclia, Ștefan Vodă, Soroca, Nisporeni și Hîncești.

³⁵ În Sîngera, municipiul Chișinău, a fost raportat un incident în ziua alegerilor. Un susținător AMN a fost atacat de un susținător PCRM, primul fiind rănit de împușcături de armă. Nu este clar dacă incidentul a avut legătură cu alegerile.

controverse cu BSV. În 4% din secțiile de votare vizitate, au fost depuse contestații oficiale la BSV cu privire la un șir de aspecte.

În 18% de cazuri, numere mici de alegători nu au avut voie să voteze, în mare parte din cauza documentelor de identificare nepotrivite sau din cauză că nu au fost găsiți pe listele electorale. În câteva cazuri studenții nu au putut să-și exercite votul la locul de studii, pentru că înregistrarea lor temporară a expirat pe 1 iulie 2009 și ei au trebuit să voteze la locul reședinței lor permanente. Conform raportărilor, în Edineț și Ungheni transportul organizat al studenților spre Chișinău a fost întrerupt de poliție și persoane necunoscute.

Observatorii locali, în special cei de la LADOM, au fost prezenți în 89% din secțiile de votare observate. Observatorii de la partide, prevalent de la PCRM, AMN, PL, PLDM și PDM, au fost prezenți în 94% din secțiile de votare vizitate.

Numărarea a fost apreciată ca pozitivă de către observatorii MIOA în 94% de numărări, fiind remarcate unele probleme procedurale, inclusiv prezența persoanelor neautorizate în 7% din observări, unii din ei dirijând activitatea BSV. Observatorii au notat că nu toate ștampilele „VOTAT” au fost colectate înainte de începerea numărării în 9% de cazuri. În 11% din numărări observate, procedura introdusă recent de semnare a fiecărei pagini a listei electorale de către membrii BSV care au fost responsabili de acestea nu a fost respectată. În 14% din numărări BSV nu a stabilit numărul buletinelor de vot eliberate prin numărarea semnăturilor pe listele electorale și 13% de BSV au avut probleme cu reconcilierea rezultatelor în procesele verbale. În 16% de cazuri procesele verbale au fost semnate dinainte. Deși contrar Codului Electoral procesele verbale nu au fost afișate la intrarea în secțiile de votare, observatorii au primit câte o copie a procesului verbal în 97% din secțiile de votare. Observatorii locali au urmărit numărarea în 94% de secții de votare monitorizate și observatorii de la partide – în 96%.

Observatorii MIOA au fost prezenți în toate 35 CC. Ei au apreciat transmiterea rezultatelor și materialelor electorale din BSV drept transparentă și neîntreruptă în majoritatea cazurilor, deși procesul nu a fost întotdeauna bine organizat. Doar în CC 17 (Fălești) procesul a fost tensionat și încet, poliția implicându-se în controlarea ordinii primirii materialelor electorale.

Deși în general procesele-verbale cu privire la rezultate în BSV au fost completate în conformitate cu cerințele, un număr mare de BSV nu au introdus corectările după verificarea de către CC. În unsprezece CC, cel puțin un BSV a fost întors pentru renumărarea voturilor. Erorile din procesele verbale ale BSV au fost corectate pe loc în fiecare al treilea CC într-un mod improvizat.

Observatorii locali au fost prezenți în 19 CC și li s-a permis să observe procesul de introducere a datelor în calculatoare. CEC a raportat rezultatele preliminare pe parcursul nopții de alegeri atât după secții de votare, cât și la nivel de țară pe o pagină web.

*Această declarație este de asemenea disponibilă în limba de stat și în limba rusă.
Cu toate acestea versiunea engleză este singurul document oficial.*

Informație despre misiune și recunoștințe

Dl Petros Efthymiou (Grecia), Șeful Delegației Adunării Parlamentare (AP) a OSCE a fost numit Coordonator special de către Președintele în exercițiu al OSCE pentru a conduce observatorii pe termen scurt ai OSCE. Dl Mevlüt Cavuşoğlu (Turcia) a condus Delegația Adunării Parlamentare a

Consiliului Europei (APCE) și dl Marian-Jean Marinescu (România) a condus Delegația Parlamentului European (PE). Ambasadorul Boris Frlec (Slovenia) este Șeful Misiunii de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO.

Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO (MOA) s-a deschis în Chișinău pe 26 iunie cu 36 experți și observatori pe termen lung din 22 State participante ale OSCE amplasați în capitală și opt centre regionale. În ziua alegerilor, MIOA a trimis circa 300 observatori pe termen scurt din 40 State participante ale OSCE, inclusiv 38 membri ai Delegației AP OSCE, 16 de la APCE și 11 de la Parlamentul European. MIOA a observat votarea pe întreg teritoriul Republicii Moldova în circa 1.000 de secții de votare din totalul de 1.986, iar numărarea a fost observată în 108 de secții de votare în toate circumscripțiile electorale. MIOA a fost prezentă și în toate consiliile electorale de circumscripție pentru a observa totalizarea rezultatelor.

MIOA aduce mulțumiri Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene, Comisiei Electorale Centrale și altor autorități de stat și locale pentru susținere și cooperare pe parcursul activității de observare. MIOA dorește să-și aducă mulțumirile și Misiunii OSCE din Moldova, Reprezentantului Special al Secretarului General al Consiliului Europei, altor organizații internaționale și ambasade acreditate în Chișinău pentru sprijinul lor pe parcursul perioadei acestei misiuni.

Pentru mai multă informație, vă rugăm să contactați următoarele persoane:

- Dl Jens-Hagen Eschenbacher, Purtător de cuvânt al OSCE/BIDDO (+48-22-520-06-00);
- Dl Klas Bergman, Director pentru comunicații, Adunarea Parlamentară a OSCE (+45-601-083-80);
- Dna Ivi-Triin Odrats, Secretariatul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei (+33-662-462-979);
- Dl Dick Toomstra, Parlamentul European (+373-600-20-285).

Misiunea de Observare a Alegerilor OSCE/BIDDO: str. Pușkin, 47/1 bl. B, oficiul 1, Chișinău, Republica; Tel.: +373-22-20 00 34, fax: +373-22-20 00 33, e-mail: officeeom@mtc.md